

مشکلات مؤسسه‌های قرض الحسنه در ایران

رضا استاد حسین

(فوق لیسانس اقتصاد، معاونت امور اقتصادی)

علی فرهنگیان

(لیسانس اقتصاد، معاونت امور اقتصادی)

۱. مقدمه

دستیابی به هدف توسعه پایدار اقتصادی، علاوه بر اتخاذ سیاست‌های پولی و مالی مناسب، مستلزم گسترش سازمان‌ها و مؤسسه‌های پولی و مالی در کل کشور است. افزایش کارایی و فعالیت مؤثر این سازمان‌ها و مؤسسه‌ها برای تجهیز و هدایت منابع مالی جامعه در جهت تولید و تخصیص بهینه اعتبارات برای رویه‌رو شدن با مشکلات و بحران‌های احتمالی در آینده، مستلزم انجام اقداماتی است. به‌طوری که از گسترش بی‌رویه و فعالیت بدون ضابطه آن‌ها باید ممانعت کرد. بنابراین، تصویب قوانین و مقررات ویژه‌ای برای مشخص کردن نحوه نظارت بر عملکرد آن‌ها موضوعی ضروری است.

لازم به یادآوری است که اگر چه برخی از نویسندگان در سال‌های گذشته، تألیفاتشان را به این موضوع اختصاص داده‌اند، اما مطالعات انجام شده متناسب با اهمیت این نهاد نیست. بنابراین شایسته است نویسندگان و کارشناسان اقتصادی کشور به‌طور کامل به آن توجه کنند تا موجب کارایی بیشتر این نهاد (صندوق‌های قرض الحسنه) در جهت اهداف اسلام و جامعه اسلامی شوند.

این مقاله تلاش اندکی در این زمینه است. بنابراین در یک بررسی محدود نمی‌توان همه جوانب این نهاد (صندوق‌های قرض الحسنه) را به‌طور دقیق بررسی و تحلیل کرد.

۲. تأسیس و چگونگی فعالیت صندوق‌های قرض الحسنه در ایران

سازمان‌های رسمی نشده مالی همراه با مجموعه‌های رسمی مانند بانک‌ها، می‌توانند گره‌گشای مشکلات پولی استفاده‌کنندگان از این خدمات باشند. صندوق‌های قرض الحسنه از سازمان‌های رسمی نشده مالی هستند که با توجه به پیشینه دینی و تاریخی در کشور می‌توانند با کاربرد برنامه‌های جامع، مکمل مناسبی برای بانک‌ها باشند.

در هر حال پس از انقلاب اسلامی تأسیس نظام جدیدی به شکل نظام بانکداری اما با محتوای اسلامی و قرض الحسنه مطرح شد و پس از مدتی صندوق‌های قرض الحسنه پیشنهاد شد. در این طرح هدف آن بود که نهادی پدید آید تا افراد معتقد به مبانی اسلام پول‌های خود را در حسابی با عنوان حساب جاری قرض الحسنه قرار دهند تا در موقع ضرورت از آن استفاده کنند و درصدی از آن نیز به‌طور پس‌انداز در اختیار صندوق قرار گیرد تا به افراد نیازمند واگذار شود (البته با ضامن مردمی و با آسان‌ترین روش) و سپس مقرر شد این اقدام در مساجد انجام شود تا فعالیت به‌طور اسلامی و

عبادی انجام شود و نیروهای متدین نیز با نظام پولی و مالی و بانکداری اسلامی آشنایی یابند.

در این زمینه، مقررات و ضوابط کلی مربوط به صندوق‌های قرض الحسنه در هفتصدوششمین جلسه شورای پول و اعتبار در هجده ماده و یک تبصره در تاریخ ۱۳۶۹/۵/۱۳ به تصویب رسید.

بر مبنای تعریف، صندوق‌های قرض الحسنه مؤسسه‌هایی هستند که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی برای جذب سپرده‌های قرض الحسنه مردم و پرداخت بخشی از سپرده‌های یادشده به اشخاص نیازمند در سراسر کشور تشکیل می‌شوند. علاوه بر این هدف از ایجاد قرض الحسنه، عقد درست شرعی است که ربا نبودن از شروط اصلی آن است که به این ترتیب تفاوتی بین قرض الحسنه و عقد قرض در متون اسلامی نیست.

بتدریج با افزایش تأسیس صندوق‌ها، قلمرو فعالیت آنان نیز گسترش یافت، تا جایی که مؤسسه‌های بزرگ با عنوان‌های گوناگون تشکیل شد و به‌سرعت شعبه‌هایشان را در سراسر کشور راه‌اندازی کردند. روند روبه افزایش ایجاد این صندوق‌ها موجب شد تا عده‌ای با سرمایه‌های کوچک اقدام به تأسیس صندوق‌های قرض الحسنه کنند ادامه این روند به دلیل نبود نظارت‌های کافی و عدول مؤسسان این صندوق‌ها از وظایف قانونی، مشکلاتی برای سپرده‌گذاران به وجود آورد و منتهی به کاهش اعتماد عمومی به مجموعه صندوق‌های قرض الحسنه شد. به‌طوری که در ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ برخی از صندوق‌ها بدون توجه به توانایی پاسخگویی به متقاضیان در پرداخت اصل موجودی و اعتبارات وعده داده شده، مشکلات فراوانی برای سپرده‌گذاران به‌وجود آورده‌اند.

۳. خدمات و تسهیلات اعطایی بانک‌ها و مقایسه آن با تسهیلات صندوق‌های قرض الحسنه

مقایسه میزان و تفاوت عملیات بانک‌ها با صندوق‌های قرض الحسنه نشان می‌دهد که صندوق‌های قرض الحسنه به جهت حجم عملیات بانکی بسیار محدود و فقط اقدام به ارائه تسهیلاتی به‌طور پرداخت وام با عناوین وام ازدواج، وام بیماری و معالجه، وام بدهی، وام خرید وسایل ضروری منزل، وام سفرهای زیارتی، وام سرمایه‌کسبی و جز آن می‌کنند و شرایط لازم برای ارائه خدماتی مشابه خدمات بانک‌ها را ندارند. در هر حال یادآوری این موضوع ضروری است که صندوق‌ها به عنوان مکمل خدمات بانکی اقدام به ارائه برخی تسهیلات می‌کنند. در جدول شماره یک پیوست مقایسه‌ای بین تسهیلات و نرخ خدمات بانک‌ها و صندوق‌های قرض الحسنه در ۱۳۸۲ ارائه شده است.

از آن جا که عملکرد صندوق های قرض الحسنه آثار اقتصادی گسترده ای در کشور دارد، در این زمینه مهم ترین آثار اقتصادی صندوق های قرض الحسنه را می توان در این موارد خلاصه کرد:

۳-۱. جایگاه صندوق های قرض الحسنه در بازار پولی کشور

مؤسسه های مالی در حال حاضر از اجزای تفکیک ناپذیر سیستم های اقتصادی کشورها هستند. این مؤسسه ها در شرایطی که مطابق قوانین در جهت تأمین منافع کل جامعه عمل کنند از اهمیت زیادی برخوردارند. صندوق های قرض الحسنه در سیستم بانکی کشور اگر چه به طور رسمی پذیرفته نشده اند، اما عملکرد آن ها می تواند در شرایطی که جنبه قانونی و رسمی در سیستم پولی و بانکی یابد، منافع بیشتری را تأمین کند. برخی از این منافع عبارت اند از:

الف) جذب پس اندازها

به طور کلی یکی از وظایف مهم سیستم بانکی جذب بیشترین پس اندازهاست، بی تردید جذب پس انداز در اقتصاد از هر طریق اهمیت دارد. از دید پس اندازها امکانات افزایش سرمایه گذاری ها و رشد اقتصادی را فراهم می آورند، بنابراین هر چه تعداد مؤسسه هایی که پس اندازهای مردم را جذب می کنند افزایش یابد، توان سرمایه گذاری ها به طور بالقوه افزایش می یابد. علاوه بر این جذب پس اندازها در شرایط تورمی یکی از اقدامات لازم برای کنترل تورم است. صندوق های قرض الحسنه صرف نظر از آن که پس اندازها را به چه روشی بکار گرفته اند، در صد قابل توجهی از پس اندازهای مردم را جذب می کنند.

ب) پرداخت وام

نقش و اهمیت مؤسسه های مالی هنگامی در اقتصاد افزایش می یابد که پس اندازهای سرگردان مردم مطابق مقررات و سیاست های پولی کشور در اختیار متقاضیان و جوه قرار گیرد.

در حال حاضر صندوق های قرض الحسنه پس اندازهای جذب شده را به طور قرض الحسنه در اختیار متقاضیان وام های کوچک و وام های ضروری قرار می دهند و به این ترتیب تقاضای وام گروهی از متقاضیان را رفع می کنند.

ج) توزیع بهینه درآمد

پرداخت قرض الحسنه توسط افراد نیکوکار به افراد نیازمند به گونه ای موجب انتقال منافع به اقشار کم درآمد جامعه می شود. از این جهت قرض الحسنه ها به ویژه در مورد وام های مصرفی به خلاف وام های ربوی عمل می کنند، بررسی های انجام شده نشان می دهد که ۹۵ درصد متقاضیان و جوه این صندوق ها را افراد نیازمند و از طبقات پایین درآمدی تشکیل می دهند در حالی که درصد کمتری از سپرده گذاران صندوق ها را این گروه تشکیل داده اند، به این جهت صندوق های قرض الحسنه صرف نظر از مشکلات موجود می توانند در زمینه تعدیل درآمدها و توزیع بهینه آن در کل کشور نقش قابل توجهی ایفا کنند.

د) کمک به مؤسسه های مالی دیگر

صندوق های قرض الحسنه می توانند به عنوان نهادهایی در جهت جذب پس اندازهای کوچک علاوه بر این جذب آن گروه از پس اندازهایی که بیشتر جذب سیستم بانکی کشور نمی شوند مؤثر باشد و با پرداخت نوع

ویژه ای از وام های کوچک بخشی از وظیفه بانک ها در این مورد که با هزینه بیشتر و شرایط بسیار سخت تری همراه با وثیقه های سنگین انجام می شود را بپذیرد.

علاوه بر این در شرایط کنونی کشور نیاز به دریافت وام های قرض الحسنه بیشتر از آن میزانی است که توسط بانک ها پرداخت می شود و به این ترتیب درصد قابل توجهی از افراد جامعه با مراجعه به صندوق های قرض الحسنه از فشار تقاضا بر منابع محدود بانکی می کاهند.

۳-۲. تأثیر عملکرد صندوق های قرض الحسنه در سرعت گردش پول در اقتصاد

منظور از سرعت گردش پول تعداد معاملاتی است که به وسیله یک واحد پول در زمان مشخص انجام شود. سرعت گردش پول که از تقسیم تولید ناخالص ملی به قیمت های تجاری بر نقدینگی بخش خصوصی به دست می آید یکی از شاخص های پولی کشور است و با مطالعه آن می توان به برخی از ویژگی های اقتصادی کشور دست یافت. کم بودن میزان گردش پول نشان دهنده کمی میزان تولید و وجود رکود در اقتصاد و همچنین کاهش مبادلات است.

اگر چه در حال حاضر صندوق های قرض الحسنه در صد قابل توجهی از نقدینگی را بخود اختصاص می دهند اما با افزودن سپرده های دیداری و پس انداز صندوق های قرض الحسنه به نقدینگی بخش خصوصی، سرعت گردش پول کاهش می یابد، کم بودن سرعت گردش پول می تواند به این معنا باشد که حجم نقدینگی در مقایسه با محصول ناخالص ملی به قیمت جاری بسیار زیاد است.

۳-۳. تأثیر فعالیت صندوق های قرض الحسنه بر سیاست های پولی و اعتباری

در سال های گذشته از جمله مسائلی که از سوی مقامات پولی و اقتصادی کشور در ارتباط با صندوق های قرض الحسنه عنوان شده است، تأثیرات منفی عملکرد آن ها بر سیاست های پولی و اعتباری است و برخی از مسئولان دلیل اصلی این تأثیرات منفی را خارج بودن این مؤسسه ها از چارچوب نظام پولی و بانکی عنوان کرده اند.

از آن جا که تأثیرگذاری سیاست پولی اعم از انقباضی و یا انبساطی به طور کلی بستگی به درجه تأثیرگذاری ابزارهای بکار گرفته دارد بنابراین تأثیر فعالیت صندوق های قرض الحسنه در سیاست های پولی از طریق تأثیرگذاری آن ها بر ابزارهای سیاست پولی است. آشکار است سیاست پولی هنگامی از موفقیت کامل برخوردار خواهد بود که ابزارهای بکار گرفته شده از تأثیرات کافی برخوردار باشند. در این زمینه برخی از ابزارهای سیاست پولی به طور مستقیم با فعالیت صندوق های قرض الحسنه ارتباط دارند، به عبارت دیگر احتمال آنکه فعالیت صندوق ها در کارایی آن ها تأثیر داشته باشد، وجود دارد.

۳-۴. تأثیر عملکرد صندوق های قرض الحسنه و مؤسسه های اعتباری غیربانکی در جذب نیروی کار

تأثیر دیگر صندوق های قرض الحسنه و مؤسسه های اعتباری غیربانکی این است که باز مینه سازی های لازم برای توسعه فعالیت های این مؤسسه ها نیروی بیشتری جذب این نهادها شوند. طبق اطلاعات آماری مربوط به صندوق های قرض الحسنه در ۱۳۸۰ بیش از ۳۳۷۶۸ نفر در این صندوق ها اشتغال داشته اند.

لازم به یادآوری است که با توجه به غیردولتی بودن این مؤسسه‌ها، استخدام نیروی انسانی در آن‌ها، با توجه به معیارهای اقتصادی بوده است و مشکل بانک‌ها را زمینه تورم نیروی انسانی در مورد این مؤسسه‌ها وجود نخواهد داشت.

۴. صندوق‌های قرض‌الحسنه و مؤسسه‌های مالی غیربانکی در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

در برنامه دوم توسعه (۱۳۷۸-۱۳۷۴) علاوه بر تأکید صریح به ایجاد و گسترش صندوق‌های قرض‌الحسنه و حمایت از صندوق‌های قرض‌الحسنه می‌توان در هدف‌های کلان کیفی، خط‌مشی‌ها و سیاست‌های کلی آن مواردی را یافت که نهاد قرض‌الحسنه توانایی فعالیت در آن زمینه‌ها را به‌طور مفید و کارآ داشته باشد. آن فعالیت‌ها عبارت‌اند از: تأسیس و حمایت از مؤسسه‌های مالی و اعتباری غیردولتی و جلب مشارکت بیشتر بخش خصوصی و تعاونی در ارائه خدمات بانکی و صرف همه وجوهی که به حساب سپرده‌های قرض‌الحسنه واریز می‌شود در پرداخت وام قرض‌الحسنه و گسترش صندوق‌های قرض‌الحسنه و حمایت از این صندوق‌ها. در برنامه سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۷۹) به صندوق‌های قرض‌الحسنه و مؤسسه‌های مالی غیربانکی بر مبنای نقش آن‌ها در افزایش کارایی نظام مالی کشور، توجه شده است. به‌طوری که طبق ماده (۹۲) قانون برنامه سوم توسعه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف شده است که تا برای افزایش شرایط رقابتی کردن بانک‌ها و گسترش بازارهای مالی و تشویق پس‌اندازهای داخلی، زمینه فعالیت مجاز همه مؤسسه‌ها، سازمان‌ها و واحدهای اعتباری غیربانکی و غیردولتی را فراهم و نظارت کافی را بر فعالیت آن‌ها اعمال کند.

۵. ضرورت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر نحوه فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه

علاوه بر دلایل اقتصادی مبنی بر ضرورت نظارت دولت بر فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه به‌عنوان مؤسسه‌ای مالی، دلایل قانونی که مبتنی بر نظریات کلی اقتصادی بوده است و یا منشعب از آن‌ها است نیز وجود دارد. در این زمینه برخی از مهم‌ترین قوانین پولی و بانکی کشور به این شرح است:

۵-۱. بخش‌هایی از ماده (۱۰) «قانون پولی و بانکی کشور» در ارتباط با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اظهار می‌دارد:

بانک مرکزی مسئول تنظیم و اجرای سیاست پولی و اعتباری بر مبنای سیاست کلی اقتصاد کشور است.

هدف بانک مرکزی حفظ ارزش پول و موازنه پرداخت‌ها، تسهیل مبادلات بازرگانی و کمک به رشد اقتصادی کشور است.

بدون اعمال چنین نظارتی امکان تنظیم و اجرای سیاست پولی و اعتباری کشور میسر نیست، بنابراین از آن جا که صندوق‌های قرض‌الحسنه نوعی مؤسسه مالی محسوب می‌شوند لازم است که مورد نظارت بانک مرکزی قرار گیرند. از سوی دیگر، دستیابی بانک مرکزی به اهدافی مانند حفظ ارزش پول مستلزم هدایت و نظارت بر جریان پول و اعتبار در کشور است که صندوق‌های قرض‌الحسنه نیز در آن سهمیه بوده‌اند و مستلزم نظارت هستند.

۵-۲. در بخش دیگری از ماده «۱۱» قانون پولی و بانکی کشور بانک مرکزی ایران به‌عنوان تنظیم کننده نظام پولی و اعتباری کشور موظف به

انجام نظارت بر بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری طبق مقررات این قانون شده است، بر مبنای مواد دیگر این قانون تشخیص اینکه مؤسسه‌ای بانکی یا مؤسسه اعتباری غیربانکی است به عهده شورای پول و اعتبار است. بنابراین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران باید از طریق شورای پول و اعتبار تشخیص دهد که صندوق‌های قرض‌الحسنه نوعی مؤسسه اعتباری‌اند تا از این طریق صندوق‌های قرض‌الحسنه نیز مشمول قوانین موجود مربوط به مؤسسه‌های اعتباری قرار گیرند.

۵-۳. به استناد بند «۳» ماده (۱) «قانون عملیات بانکداری بدون ربا» از وظایف بانک مرکزی ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش تعاون عمومی و قرض‌الحسنه با جلب و جذب وجوه آزاد و اندوخته‌ها و پس‌انداز و سپرده‌ها و بسیج و تجهیز آن‌ها در جهت تأمین شرایط و امکانات کار و سرمایه‌گذاری برای اجرای بند «۲» و «۹» اصل (۴۳) قانون اساسی است، در این زمینه افتتاح حساب‌های قرض‌الحسنه از اموری است که به عهده بانک‌ها است. از آن جا که فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه از جهت ماهیت نه کیفیت به‌طور کامل مشابه فعالیت بانک‌ها است بنابراین صندوق‌های قرض‌الحسنه نوعی عملیات پولی و بانکی را انجام می‌دهند که به این دلیل که در نام خود از بانک استفاده نمی‌کنند جزء مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی محسوب می‌شوند و مشمول نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهند شد.

در این زمینه لازم به یادآوری است که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با استفاده از اختیارات قانونی برای رفع مشکلات و نظارت و سازمندی بر مؤسسه‌های قرض‌الحسنه در تاریخ ۱۳۸۲/۵/۲۲ «لایحه تنظیم بازار غیر متشکل پولی» را پیشنهاد کرد که پس از تصویب لایحه یادشده، بانک مرکزی در تاریخ ۱۳۸۲/۶/۳۰ مهلت صد روزه‌ای را تا تاریخ ۱۳۸۲/۱۱/۱۹ برای مؤسسه‌های قرض‌الحسنه تعیین کرد. در این مهلت مقرر شد مؤسسه‌هایی که خارج از چهار چوب قرض‌الحسنه اقدام به صدور دسته چک و پرداخت وام‌های بلند مدت بدون توجه به پشتوانه پولی و جز آن می‌کنند، باید به مؤسسه‌های مالی و اعتباری یا بانک خصوصی تبدیل شوند. در این مهلت اعلام شد که مؤسسه‌های قرض‌الحسنه واقعی می‌توانند پس از این به فعالیتشان ادامه دهند و پس از مهلت مقرر با مؤسسه‌هایی که خارج از ضابطه یادشده اداره شوند برخورد قانونی خواهد شد که در هر حال شاهد انجام اقداماتی مانند این در سال جاری نیز هستیم.

۶. مهم‌ترین مشکلات موجود در نحوه عملکرد مطلوب صندوق‌های قرض‌الحسنه

۱. نبود نظارت کافی به فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه دلیل اصلی مشکلات ایجاد شده از سوی صندوق‌های قرض‌الحسنه در سیستم پولی و بانکی کشور است، این مشکلات به دلیل خلاء قانونی و توجه کافی نداشتن مقامات پولی و بانکی کشور بوده است.

۲. دایره فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه در زمینه پرداخت وام بیش از میزان توانایی آنها است، علاوه بر این حوزه فعالیت صندوق‌ها پراکنده و گسترده است.

۳. فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه موجب شده است تا یک سیستم پولی رسمی نشده و غیرمتشکل در کشور گسترش یابد.

۴. عملکرد گذشته صندوق‌های قرض‌الحسنه نشان‌دهنده تأثیرگذاری آن‌ها بر ابزارهای سیاست پولی است، در حالی که ابزارهای سیاست پولی و بانکی بر فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه تأثیری نداشته است، بنابراین سیستم پولی و بانکی و سیاست‌های آن از این جهت

جدول ۱. تسهیلات و نرخ خدمات مربوط به بانک ها و صندوق های قرض الحسنه در ۱۳۸۲

ردیف	خدمات بانک ها	نرخ خدمات در ۱۳۸۲	خدمات صندوق های قرض الحسنه	نرخ خدمات در ۱۳۸۲
۱	تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی	۱۳/۵	قرض الحسنه نویسی	۲/۵
۲	تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن	۱۶	قرض الحسنه اضطراری	۲/۵
۳	تسهیلات اعطایی به بخش مسکن	۱۸	قرض الحسنه ویژه ضروری	۲/۵
۴	تسهیلات اعطایی به بخش ساختمان	۲۱	قرض الحسنه ویژه تأمین آتیه	۲/۵
۵	تسهیلات اعطایی به بخش صادرات	۱۶	تسهیلات ویژه خرید خودرو	۳
۶	تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه	دست کم ۲۱	تسهیلات ویژه سفرهای زیارتی و سیاحتی	۳
۷	سپرده کوتاه مدت	۸	وام ازدواج	۲-۴
۸	سپرده یکساله	۱۳	وام تهیه و خرید	۲-۴
۹	سپرده دو ساله	۱۶	وام و تعمیرات مسکن	۲-۴
۱۰	سپرده سه ساله	۱۶/۵	وام بیماری و معالجه	۲-۴
۱۱	سپرده چهار ساله	۱۶/۸	وام پدھی	۲-۴
۱۲	سپرده پنج ساله	۱۷	وام سرمایه کسبی	۲-۴
۱۳	سپرده ویژه شش ماهه	۱۰	وام تحصیلی	۲-۴
۱۴	تعرفه هزینه پست و مخابرات (چک بانکی)	۲۵۰۰ ریال	وام کشاورزی و دامداری	۲-۴
۱۵	تعرفه هزینه پست و مخابرات (حواله های مخابراتی دورنگار و تلن)	۴۵۰۰ ریال	وام خرید وسایل ضروری منزل	۲-۴
۱۶	هزینه پست و مخابرات در درمورد ارسال از طریق پست	۵۰۰ ریال	وام توسعه صنایع کوچک	۲-۴
۱۷	هزینه پست و مخابرات اعلام وصول از طریق نمایر	۸۰۰ ریال		
۱۸	هزینه پست درمورد اعلام مراتب به طور کتبی	۱۰۰۰ ریال		
۱۹	هزینه مخابرات درمورد اعلام مراتب از طریق دورنگار	۳۵۰۰ ریال		
۲۰	هزینه پست برگشت سفته و برات لاشه آنها	۲۵۰۰ ریال		
۲۱	کار مزد سفته های وصولی محلی و قبوض نشی	برای هر برگ ۲۰۰ ریال		
۲۲	بروات و چک های عهده شهرستان	برای هر برگ ۳۰۰ ریال		
۲۳	کار مزد و اخوان سفته	برای هر برگ ۱۰۰۰ ریال		
۲۴	کار مزد حواله کتبی، تلگراف، تلفنی و...	تامین ۱۰۰۰۰۰ ریال مقطوع ۵۰۰ ریال و از مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال به بالا برای کل مبلغ یک در هزار حداکثر ۵۰۰۰۰ ریال		

۷. نتیجه گیری و ارائه مهم ترین پیشنهادها

با توجه به اینکه برای تجهیز هر چه بیشتر منابع مالی و سپرده های جامعه و هدایت آن ها به سمت فعالیت های تولیدی، کافی است تا سازمان ها و مؤسسه های مالی فعال در کشور گسترش یابند و از تنوع کافی برخوردار شوند. برای تحقق این موضوع، ایجاد شرایط مناسب برای تأسیس انواع مؤسسه ها و واسطه های مالی موضوعی ضروری است. از مهم ترین زمینه های لازم برای تحقق هدف یادشده، وجود امنیت سرمایه و تدوین

آسیب پذیرند.

۵. از مهم ترین مشکلاتی که برای بررسی و تحلیل صندوق های قرض الحسنه در کشور وجود دارد، کمبود آمار و اطلاعات مربوطه است.

۶. تشکیلات داخل صندوق های قرض الحسنه از نظم بسیاری برخوردار نیستند.

۷. برخی صندوق های قرض الحسنه در سال های گذشته به عنوان جایگاهی برای پول شویی درآمدی است.

۲۵	ابلاغ سفته و برات (تغییر شرایط)	برای هر نوبت ۲۰۰ ریال	
۲۶	کار مزد صندوق های آجاره ای	۱- آجاره سالانه صندوق های امانات بر اساس هر سانی متر حجم معادل هر ریال (حد اقل ۲۵۰۰۰ ریال) ۲- ودیعه آجاره صندوق ها مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال (حد اقل ۲۰۰۰۰۰ ریال) بر ای خانواده شهدا و کارمندان بانکها ۵۰٪ تخفیف	
۲۷	نگهداری سهام و اوراق بهادار	بر اساس صورت برگ شمار هر برگ ۲۰ ریال در سال دست کم (۱۰۰۰ ریال)	
۲۸	کار مزد وصول سهام	۱٪ نسبت به مبلغ سود دست کم ۱۰۰۰ ریال	
۲۹	بسته های امانات شهری	هر سه ماه به تناسب حجم بسته از ۵۰۰۰ ریال تا ۲۵۰۰۰ ریال	
۳۰	کار مزد انجام عملیات گمرکی	سه در هزار بر اساس مبلغ اسناد دست کم ۵۰۰۰۰ ریال	
۳۱	ارسال صورتحساب	بدون کار مزد	
۳۲	صورتحساب اضافی سال جاری	هر صفحه ۵۰۰ ریال	
۳۳	صورتحساب اضافی سال های پیش	۱۰۰۰ ریال	
۳۴	کار مزد اطلاعات در خواستی مشتریان از خارج کشور	۱۰۰۰۰ ریال	

مأخذ:

مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، بانک مرکزی، ۱۳۸۲.

مؤسسه های مالی و اعتباری بانک نیستند) شرایط رقابت هر چه بیشتر را فراهم کرد و آن ها را تا حد امکان از امتیازات مساوی با بانک ها برخوردار کنیم.

منابع:

اسفندیاری، ابوالفضل، سازمان بازرسی و نظارت بر قیمت کالا و خدمات، اداره نظارت بر خدمات پولی و مالی، ۱۳۸۱.
«پول در اقتصاد اسلامی»، مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس سیاست های پولی و ارزی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، ۱۳۷۳.
«قرض الحسنه و راهبردهای توسعه اقتصادی»، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت امور اقتصادی، پاییز ۱۳۸۲.
کمپجانی، اکبر و علی عسگری، «تشکیلات و عملکرد صندوق های قرض الحسنه و جایگاه آن ها در سیستم پولی و بانکی کشور»، مجله تحقیقات اقتصادی، مؤسسه توسعه و تحقیقات اقتصادی دانشگاه تهران، شماره ۴۴، ۱۳۷۰.
هادوی نیا، علی اصغر، «قرض الحسنه و آثار اقتصادی آن»، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۸.

قوانین شفاف برای مشخص کردن حدود فعالیت مؤسسه ها است. در این زمینه مهم ترین پیشنهادهایی که می توان ارائه کرد عبارت اند از:

۱. با توجه به اینکه از مشکلات اقتصادی کشور در سال های گذشته، ناکارایی لازم سیستم بانکی و تغییر و تحولات آن بوده است، بنابراین پیشنهاد می شود که مسئولان تجدیدنظر کلی در این سیستم به ویژه به جهت کارایی اعمال کنند، ناکارایی کنونی نه فقط موجب توجه مردم به صندوق های قرض الحسنه می شود بلکه زمینه فعالیت نهادهای دیگر را نیز فراهم می کند.

۲. اقدام های لازم برای رسمیت بخشیدن به فعالیت صندوق های قرض الحسنه با جدیت و سرعت بیشتری انجام شود و سیستم پولی و بانکی کشور هماهنگ تر شود.

۳. زمینه های رقابت بین این مؤسسه ها و بانک ها فراهم شود و بانک ها و رقبا از امتیازات یکسان برخوردار شوند. در حال حاضر از یک سو نظام بانکی درگیر با مشکلاتی مانند الزام به پرداخت تسهیلات تکلیفی است (صندوق های قرض الحسنه و مؤسسه های اعتباری غیر بانکی این مشکل را ندارند) و از سوی دیگر فعالیت این مؤسسه ها با محدودیت های قانونی متعددی روبه روست که نظام بانکی آن محدودیت ها را ندارد. بنابراین لازم است (با در نظر گرفتن این واقعیت که صندوق های قرض الحسنه و